

# עולם התורה בעידן הבינה המלאכותית

## תקציר

המאמר סוקר את השפעתה המואצת של הבינה המלאכותית הגנרטיבית על עולם לימוד התורה, ההוראה והפסיקה ההלכתית, ומציג את הוויכוח הערכי הניצב בבסיס האימוץ הזה: מחד, פוטנציאל להנגשה, לחיפוש מקורות ולסיוע פדגוגי; ומאידך, חששות עמוקים לנוגעים לסמכות פסיקתית, לאמינות עובדתית ולהשפעה על מיומנויות העיון העצמאי. המאמר סוקר את הספרות ההלכתית והאתית שהחלה להיכתב בנושא משנת 2019 ואילך, ומציע קווים למתווה שימוש אחראי.

## 1. מבוא

הופעתם של כלי בינה מלאכותית גנרטיבית בשנים האחרונות יצרה מפגש בלתי נמנע בין עולם ישיבתי-תורני מסורתי לבין טכנולוגיה שמערערת על מושג הסמכות והמקוריות בלימוד. הדיון ההלכתי-אקדמי בנושא עדיין צעיר: הרב מיכאל ברוידא ציין במפורש, בפתיחת סדרת הכתיבה שלו בנושא ביוני 2023, כי "באותה עת כמעט ולא הייתה ספרות בנושא משפט יהודי ובינה מלאכותית" — אך מאז נכתבו מספר מסמכים מכוננים שמהם ניתן לבנות מסגרת ניתוח סדורה, ואלה יעמדו בבסיס הדיון שלהלן.

## 2. הצד בעד: הזדמנויות להנגשה ולהעצמת הלימוד

יצחק גרוסמן, במאמרו המקיף בכתב העת Hakirah, פורש את מגוון השאלות שההלכה תידרש להן ככל שבינה מלאכותית תשתלב בחיי היומיום — ומדגיש כי חלק ניכר מהפוטנציאל נעוץ דווקא בתפקידה ככלי עזר מחקרי ולימודי, לא כתחליף לפוסק. מארגון "צהר לאתיקה" מתפרסמת בשם הרב יובל שרלו העמדה כי "אין מניעה עקרונית להשתמש בבינה מלאכותית ככלי לימוד, לחיפוש מקורות ולניתוח מידע", וכי יש לרתום את הטכנולוגיה לקידום לימוד התורה — לא להפקיד בידיה את ההכרעה ההלכתית עצמה. תפיסה זו, המכונה בכתיבתו "הבינה המלאכותית כחברותא", ממסגרת את הכלי כשותף-לימוד זמין תמיד: מסביר מונחים, מציע זוויות עיון ומכוון לספרות רלוונטית, בפרט עבור לומדים שאינם נמצאים במסגרת ישיבתית קבועה.

## 3. הצד נגד: סיכונים לסמכות, לדיוק ולמיומנויות העיון

הרב דניאל נוינס, בתשובה ההלכתית "Halakhic Responses to Artificial Intelligence and Autonomous Machines" ב-19 ביוני 2019 — מן המסמכים ההלכתיים הפורמליים הראשונים שנכתבו CJLS-שאושרה על ידי ה "Machines" בנושא — קבע כי מכונה אוטונומית אינה יכולה לשאת באחריות המוסרית-הלכתית הנדרשת מפוסק, שכן פסיקה אינה רק הפעלת כלל על מקרה אלא מעשה שיש לו נושא באחריות. הרב ברוידא, שערך ניסוי מעשי ובו הזין ל-ChatGPT 4.0 את המקורות ששימשו אותו בכתיבת תשובה הלכתית מקורית (בשאלת כהן בזוגיות חד-מינית הנושא כפיים), מצא שהמודל הצליח לשחזר קווי טיעון סבירים אך גם נתקל במגבלות משמעותיות בדיוק ובזיהוי היררכיית המקורות. ארגון "צהר לאתיקה", בנייר העמדה הרשמי שלו, מסכם כי מערכות בינה מלאכותית "נוטות להפיק תשובות שגויות, ציטוטים לא מדויקים, הפניות למקורות לא רלוונטיים ופסיקות הלכתיות מטעות", וכי סגנון ההצגה הסמכותי של הכלים עלול ליצור מצג שווא של מהימנות. סקירה עיתונאית-תורנית באתר Torah Musings תחת הכותרת "Is an AI Posek Kosher?" מציגה עמדה ביקורתית דומה מזווית הציבור הלומד עצמו.

#### 4. בין הקטבים: לקראת מתווה שימוש אחראי

מהשוואת המקורות עולה תמונה עקבית למדי, חרף השוני בזרם ההלכתי של הכותבים (אורתודוקסי מודרני, קונסרבטיבי, ופוסקים עצמאיים): קיימת הסכמה רחבה כי אין מניעה, ואף יש ערך, בשימוש בבינה מלאכותית ככלי איתור ולימוד; אך קיימת גם הסכמה רחבה כי אין להפקיד בידיה את ההכרעה ההלכתית עצמה, וכי כל תוצר הדורש הסתמכות מחייב אימות מול המקור המקורי.

- שימוש ב-AI ככלי איתור ולא ככלי הכרעה
- חובת אימות כל מובאה מול המקור המקורי בטרם הסתמכות עליה
- שקיפות מוסדית לגבי היכן שימשו כלים אוטומטיים בהכנת חומרי לימוד
- שימור מכוון של מרחבי עיון עצמאי, לצד שילוב הטכנולוגיה במרחבים אחרים

#### 5. סיכום

עולם התורה עומד, לא בפעם הראשונה בתולדותיו, מול טכנולוגיה חדשה המחייבת בירור ערכי מחדש — כפי שאירע בעבר עם הדפוס ועם המחשב. הספרות שנסקרה כאן, שכולה נכתבה בטווח של פחות משבע שנים (2019–2026), מלמדת ששתי הקיצוניות — דחייה גורפת מחד ואימוץ בלתי-ביקורתי מאידך — נדחות כמעט פה אחד על ידי הכותבים שעסקו בנושא לעומק. השאלה המרכזית העומדת כיום בפני מוסדות החינוך התורני אינה “האם” לאמץ בינה מלאכותית, אלא “כיצד” לעשות זאת באופן ששומר על שלמות התהליך הלימודי-הלכתי.

#### הערות שוליים

1. Michael J. Broyde, "AI and Jewish Law: Seeing How ChatGPT 4.0 Looks at a Novel Issue," Parts I–III, Canopy Forum (Oct. 3, 2023); זמין גם ב-SSRN, abstract\_id=4520100.
2. Yitzhak Grossman, "Jewish Perspectives on Artificial Intelligence and Synthetic Biology," Hakirah: The Flatbush Journal of Jewish Law and Thought, vol. 35.
3. הרב יובל שרלו, "הבינה המלאכותית כחברותא", אתר צהר לאתיקה (ethics.tzohar.org.il).
4. Daniel S. Nevins, "Halakhic Responses to Artificial Intelligence and Autonomous Machines," approved by the CJLS, June 19, 2019 (Rabbinical Assembly).
5. "Using Artificial Intelligence Systems to Rule Halacha" [Abridged Position Paper], צהר לאתיקה, ethics.tzohar.org.il/en.
6. "Is an AI Posek Kosher?", Torah Musings (2023).

#### ביבליוגרפיה

- Broyde, Michael J. "AI and Jewish Law: Seeing How ChatGPT 4.0 Looks at a Novel Issue" (Parts I–III). Canopy Forum, Oct. 3, 2023.
- Grossman, Yitzhak. "Jewish Perspectives on Artificial Intelligence and Synthetic Biology." Hakirah, vol. 35.
- Nevins, Daniel S. "Halakhic Responses to Artificial Intelligence and Autonomous Machines." CJLS, approved June 19, 2019.
- שרלו, יובל. "הבינה המלאכותית כחברותא." צהר לאתיקה.
- "Using Artificial Intelligence Systems to Rule Halacha" [Abridged Position Paper]. צהר לאתיקה.

• "Is an AI Posek Kosher?" Torah Musings, 2023.

• Journal of Halacha and Contemporary Society — כתב עת אורתודוקסי חצי-שנתי לענייני הלכה וחברה מודרנית.

מאמר זה הוכן לצורך פרסום אקדמי ; פרטי המחבר יעודכנו בנפרד.